

ઘોરણા : 11 ગુજરાતી

પાદ : 4

અમૃતા
સ્વાધ્યાય

પ્રશ્ન : 1 નીચેના પ્રશ્નોનોના ઉત્તર એક-એક વાક્યમાં લખો.

(1) અમૃતાને સૌ શું કહી બોલાવતાં હતાં?

➤ અમૃતાને સૌ 'અમુ'ના વહાલસોયા નામથી બોલાવતાં હતાં.

(2) અમૃતા માટે રાજુબા હંમેશાં શું કહેતાં હતાં?

➤ અમૃતા માટે રાજુબા હંમેશાં કહેતાં હતાં કે અમુ મોટી થશે

ત્યારે નર્મદા જેવી જ રૂપાળી થવાની.

(3) માસી અને મામીએ લેખકને લગ્નપ્રસંગે કઈ બેટ આપી?

➤ માસીએ લેખકને લગ્નમાં સોનાની સેર અને મામીએ લેખકને હાથની કલ્લીઓ આપી.

(4) લેખક ક્યારે રડી પડ્યા?

➤ અમુનાં લગન લેવાયાં અને એને પીઠી ચઢી ત્યારે લેખક રડી પડ્યા.

પ્રશ્ન : 2 નીચેના પ્રશ્નોના બે-ગણ વાક્યમાં ઉત્તર લખો.

(1) ભૈરવકાકા કોણ હતા? તેમની શી વિશેષતા હતી?

➤ ભૈરવકાકા લેખકના ફળિયામાં રહેવા આવેલ ભાડુત હતા.
ભૈરવકાકા પાસે આરસપહાણા ટાંકવાનું એક વિશેષ કળા હતી.
ટાંકણું જાણે તેમનું બાળક અને હથોડી જાણે તેમની દાસી હોય
એ રીતે તેમની પાસેથી એ કામ લેતા. તેમણે આરસનો એક
ખલ તૈયાર કરીને લેખકનાં બાને આપ્યો હતો. તેમણે અમુને પણ
આરસના સરસ પાંચીકા બનાવી આપ્યા હતા.

(2) ભાઈએ અમુને લગ્નમાં શી લેટ આપી હતી?

➤ અમુને પોતાના વહાલા પાંચીકા મશરૂની કોથળીમાં મૂકીને
ભાઈને એના લગ્નપ્રસંગે આપી દીધા હતા. અમુના લગ્નપ્રસંગે
ભાઈએ એમના પિતા પાસેથી પચીસ રૂપિયા લીધા. એને મશરૂની
કોથળીમાં પાંચીકાની સાથે એ રૂપિયા મૂકીને અમુને લગ્નમાં
એની લેટ આપી હતી.

(3) અમુ સૌને બદલાઈ ગયેલી ક્યારે લાગી? શા માટે?

➤ લગ્નના ચારેક વર્ષ પછી અમુ સાસરેથી બીમાર થઈને પિયર આવી ત્યારે લેખક અને એમના બા અમુને ઓળખી ન શકે એટલી તે બદલાઈ ગઈ હતી; કારણ કે એ અમુ નહિ, પણ અમુનું ભૂત હોય એવી દેખાતી હતી. એનો હસતો ચહેરો, મરકતી અને મસ્તીઓ આંખો અને એનું ઉણળતું અસ્તિત્વ બધું જ શાંત થઈ ગયું હતું. નમણી અને સ્નેહ નીતરતી અમુનું આ રૂપઅધાતજનક હતું.

પ્રશ્ન : 3 નીચેના પ્રશ્નોનાં સવિસ્તર ઉત્તર લખો.

(1) અમૃતાનું પાત્રાલેખન કરો.

► લેખકની નાની બહેન અમૃતાને સૌ અમુના વહાલસોયા નામથી બોલાવતાં. અમૃતા અને તેનો ભાઈ-બહેન ઉપરાંત ગાડ મિત્રોય હતાં. અમુ તોફાની હતી. તેના શરીરનો બાંધો સુદઢ હતો. તે તંદુરસ્ત હતી. તેનો ચહેરો નમણો હતો, આંખો તેજસ્વી અને ચકોર હતી, તે તેના સમગ્ર સૌંદર્યનું રિખર હતી. તેનામાં બાળસહજ નિખાલસતા હતી. અમુની બા નર્મદાએ તેની નાની રાજુબાને રાજુ

કરવા કોઈ અવધૂતના શબ્દોમાં વિશાસ મૂક્યો હતો અને ગળામાં
પહેરેલી સોનાની કંઠી અવધૂતને આપી દીધી હતી. આ જાણીને તેણે
તરત જ તેની બાને નિખાલસભાવે કહ્યું, 'મારા ગળામાંથી સોનાની
કંઠી કાઢી લે, નહીં તો હું કોઈ સાધુને આપી દઈશ.' અમને
પાંચીકાનો પણ ખૂબ શોખ હતો, એટલું જ નહિ, તે પાંચીકા
રમવામાં હોશિયાર હતી. તેનો ભાઈ પ્રત્યેનો પ્રેમ અતૃપ્ત હતો. આથી
તે ભાઈનાં લગ્નની વાત સ્વીકારી શકી નહિ. તેણે ભાઈનાં લગ્ન
બંધ રખાવવા અથવા તેને પરણાવવાની વાત ઉડાડી દેવા ખૂબ

પ્રયત્ન કર્યા, પણ ફાવી નહિ. ભાઈને પીઠી ચોળી ત્યારે તે ચોધાર
આંસુએ રડી. કોઇથી છાની ન રહી. ભાઈએ તેને બથમાં લીધી
ત્યારે તેનાં રૂસકાં શમ્યાં. તેણે પોતાને વહાલા અને મનગમતા
પાંચીકા ભાઈને લગ્નમાં લેટ આપી દીધા. અમુએ પોતાના ભાઈ
પ્રત્યેના પ્રેમમાં એકાધિકાર જમાવ્યો હતો. અમુનાં લગ્ન થતાં તેના
વિદાયપ્રસંગે ભાઈએ પણ એ પાંચીકાની મશરૂની કોથળીમાં પચીસ
રૂપિયા મૂકીને એ કોથળી અમુના હાથમાં સરકાવી દીધી હતી. એ
પ્રસંગે ભાઈએ અમુની આંખોમાં વહાલ , વિષાદ અને વ્યથા જોયાં

હતાં. લગ્નના ચાર વર્ષ પછી અમૃતા અચાનક બીમાર પડી. પછી
સૌને રડતાં મૂકીને એ ચાલી ગઈ. અમુનાં અસ્થિ અને તેના
મનગમતા પાંચીકા પાણીમાં પધરાવતાં ભાઈનું અંતર રડતું
હતું, પણ તેણે તો ભાઈની હસતાં હસતાં વિદાય લીધી હતી.

(2) રાજુબાએ કહેલી બાના બચપણની વાત તમારા શબ્દોમાં લખો.

► એક દિવસ રાજુબાએ અમુ અને તેના ભાઈનાં બાની બાળપણની એક વાત કહી. તેમનાં બાનું નામ નર્મદા હતું. એ નવ-દસ વર્ષની ઉંમરની હતી ત્યારે રાજુબા માંદાં પડી ગયાં. કોઈને આશા નહોતી કે એ જીવશે. એમના નાના એટલે કે રાજુબાના પતિ સાવ હતાશ થઈ ગયા. એ દિવસોમાં એક સાધુ લિક્ષા માગવા આવ્યો. નર્મદા મૂઠીભરીને બાજરો લઈ સાધુને દેવા દોડી. એ સાધુએ એના ગળામાં સોનાની સેર જોઈ. એને વાતવાતમાં ઘરની માંદગીની ખબર જણી

લીધી, એટલે એણે નર્મદાને કહું કે તારી આ સોનાની કંઠી આપી એ
તો તારી મા સાજુ થઈ જાય એવી હૈવી ભસ્મ આપું. બોળી નર્મદાએ
તરત જ સોનાની કંઠી ગળામાંથી ઉતારીને એ સાધુને આપી દીધી
અને સાધુ ચપટી ભસ્મ આપીને ચાલતો થયો. નર્મદાએ ભસ્મને
પાણીમાં ભેળવીને ચમચીથી રાજુલાના ગળામાં ઉતારી દીધી.
ભગવાનનું કરવું કે ત્યારપછી તેઓ સાજાં થઈ ગયાં. આઠ-દસ
દિવસ પછી નર્મદાના ગળામાં સોનાની કંઠી ન જોતાં આ વાતની
જાણ થઈ.

(3) અમૃતાનો પાંચીકપ્રેમ તમારા શબ્દોમાં વર્ણવો.

► અમૃતાને પાંચીકા રમવાનો ખૂબ શોખ હતો. એ તેની મનગમતી રમત હતી. તે કલાકોના કલાકો સુધી રમે, પણ થાકે નહિ. તે પાંચીકા રમવામાં એક્કો હતી. અમુએ તેમના ફળિયામાં રહેતા લૈરવકાકા પાસેથી આરસના પાંચીકા લાવી આપવાનું વચન લીધું. બીજે દિવસે અમુની પાસે આરસના સુંદર કુકા આવી ગયા. તેણે રમીરમીને એ પાંચીકાને સરસ મજાના લીસા અને ચઢકતા બનાવ્યા હતા. અમુ પાંચીકાથી રમે ત્યારે તેનો કુકો બહુ ઊંચે

સુધી ઉછ્વે અને નીચે આવે ત્યારે કુકાની સાથે તેની આંખની
કીકી પણ ઊંચી ચડે અને નીચે ઉત્તરે. અમુ પાંચીકા રમવામાં
એવી એકાકાર થઈ જતી કે તેની ચબરાક આંખો ઊંચે ઉછૃતા
કુકાને તરત ૪ હાથમાં જીલી લેતી. આરસના કુકા એને ખૂબ
વહાલા હતા. એને સાચવવા માટે એણે ખાસ મશરૂની કોથળી
કરાવેલી. કુકા એટલે અમુનો પ્રાણ, એનું અમૃત્ય ઘરેણું અને એની
મોઘી મિલકત.

(4) લેખકનો ભગીનીપ્રેમ ચરિત્રનિબંધમાં કેવી રીતે પ્રગટ થાય છે તે જણાવો.

➤ લેખકને અમુ એટલી વહાલી હતી કે બહેન 'અમૃતા' પર ચરિત્ર-નિબંધ લખીને જણે પોતાની વહાલસોચી બહેનને સ્મરણાંજલિ આપે છે. બહેનની વાત કરતાં લેખક ક્યારેક ગળગણા થઈ જાય છે, તો અમુની ગેરહાજરીમાં પોતાનાં જ ભવાં પંપાળીને તેને ચાદ કરે છે. અમુએ ભોળાભાવે તેની બાને કહેલું કે 'બા, મારા ગળામાંથી સોનાની કંઠી કાઢી લે, નહીં તો હું કોઈ સાધુને આપી દઈશ.' આ

પ્રસંગને પણ લેખક ભૂલ્યા નથી. અમને વહાલા પાંચીકા, તેની
રમવાની ફબ, રમતી વખતે ઉછળતા કુકાની સાથે અમુની
ઉછળતી આંખની કીકીનું સજીવ અને સુંદર ચિત્ર આલેખણું છે.
ભાઈનાં લગ્નને અટકાવવા અમુએ બાને કરેલી અરજી, બાપુજીને
કરેલા કાલાવાલા, પણ 'બિચારી અમુનું કોણ માને !' એ શબ્દો
દ્વારા ભાઈએ બહેન પ્રત્યે સહાનુભૂતિ દર્શાવી છે. અમુની આંખોમાં
ઇલકાતો સ્નેહ જોઈ એને બાઝી પડે છે અને બંને મન મૂકીને રડે
છે. અમુનાં લગ્ન લેવાયાં ત્યારે તેઓ એટલા ગમગીન થઈ ગયા

કે અમને પીઠી ચઢી ત્યારે તેઓ રડી પડે છે. અમુની વિદાય વખતે
મશરૂની કોથળીમાં પાંચીકાની સાથે પચીસ રૂપિયા મૂકી, બહેનના
હાથમાં તે કોથળી સરકાવી ત્યારે અમુએ ભાઈ સામે જોયું. ભાઈ
અમુની એ આંખો કદી ભૂલ્યા નથી. લગ્નના ચારેક વર્ષ પછી
ભાઈની લાડલી, તોફાની, મસ્તીઓર બહેન અમુને અચાનક
બીમારીએ ઘરી લીધી અને સૌને રડતાં મૂકીને ચાલી ગઈ. અમુના
મૃત્યુ પછી તની પેટીમાં પડેલા કુકા જોઈને લેખકનું હદય દ્રવી
જઠ છે અને બાને ભેટી પડે છે.

Thanks

For watching